

šej budúcnosti voliť témy, ktoré marxisticky nemajú čo povedať k spoločnej československej tematike a národné osobitosti by sa mali skúmať do tej miery, pokiaľ je to nutné z hľadiska dokreslenia celoštátnych problémov.

Načrtnuté zásady však nemožno uskutočniť hneď a bezprostredne. Koordinácia v celoštátnom meradle si vyžiada predbežné prerokovanie zásad na spoločnom zasadnutí vedeckých rád Ústavu práva ČSAV a Kabinetu právnych vied SAV a k realizácii dohodnutých smerníc bude potom bezpodmienečne nutná aj súčinnosť právnických fakúlt.

Dovtedy však treba prispôbovať zameranie úloh KPV k vyznačeným líniam. V rámci spolupráce ÚP ČSAV a KPV SAV dohodli sa zástupcovia oboch ústavov na spoločnej porade v Bratislave dňa 16. decembra 1958, že pristúpia k zladeniu svojich plánov už v roku 1959. Úlohy sa budú vzájomne dopĺňovať a niektoré boli dokonca navrhnuté na spojene v kolektívne úlohy oboch ústavov, žeby na nich pracovali pracovníci ÚP a KPV spoločne. Forma kolektívnych úloh je žiadúca, lebo nedostatočné personálne obsadenie niektorých odborov len jedným pracovníkom neumožňuje ani v Prahe, ani v Bratislave stanoviť kolektívne úlohy bez vzájomnej súčinnosti pracovníkov oboch akadémií. Preto sa navrhlo, že pracovníci KPV by sa už r. 1959 zúčastnili na kolektívnych hlavných úlohách Ústavu práva ČSAV, a to *Štát a právo v období kapitalizmu, Ochrana mládeže v čs. práve a Právne aspekty mierovej koexistencie dvoch sústav*, kým pracovníkom ÚP sa navrhlo zapojiť sa po r. 1961 na úlohy KPV, a to *Roľníckodružstevné právo v etape dokončenia kolektívizácie a Funkcia štátu*. Okrem toho sa konštatovalo, že aj niektoré ďalšie úlohy, ktoré nemôžu figurovať v plánoch oboch ústavov ako kolektívne úlohy, sú vlastne vzájomným dopĺňovaním riešených problémov, niekedy v istej časovej následnosti. Tak napr. terajší výskum poddanskej

usadlosti v Čechách a na Morave vecne nadväzuje na rovnakú, ale už skončenú úlohu v KPV *Urbárska regulácia Márie Terézie a poddanské reformy Jozefa II.* Je to tematika veľmi závažná z hľadiska prechodu z feudalizmu do kapitalizmu. Ďalšia úloha spracovávaná v KPV *Vývin právneho myslenia na Slovensku v 14.—18. stor.* nadväzuje na podobnú, časovo užšiu problematiku, ktorú riešili v ÚP *Osviecenárske právne vedy v českých zemích*, ako aj na výskum husitských názorov o štáte a práve. Aj témy *Prokurátorský dozor v oblasti štátnej správy* z KPV a *Prokurátorský dozor nad JZD* z ÚP sa vhodne dopĺňujú a po určitom spresnení sa môže z nich stať kolektívna úloha oboch ústavov. Pokusy o kolektívne úlohy medzi pracovníkmi akadémií a fakúlt sa dajú už ťažšie realizovať, lebo časové rozčlenenie vedeckého bádania na fakultách je ovplyvňované pedagogickou činnosťou.

Úzke zladenie plánov právnovedeckých pracovísk oboch akadémií a navrhované spojenie pracovníkov do kolektívnych úloh je organickým završením doterajšej úzkej spolupráce, ktorá prebiehala po linke osobných stykov v jednotlivých odboroch vedy o štáte a práve. Je tiež v úplnom súlade so zásadami, ktoré stanovili predsedníctva ČSAV a SAV na svojom spoločnom zasadnutí 4. a 5. júla 1958 v Smoleniciach pre spoluprácu českej a slovenskej vedy (pozri *Naša veda* č. 7—8, 1958, 356—357).

Chceme však veriť, že to nie je posledný krok vo vývoji organizačných foriem zjednotenia výskumu za účelom dosiahnutia čo najlepších výsledkov na podporu urýchleného dovŕšenia výstavby socializmu. V tomto procese má štát a právo v teórii i praxi významné poslanie, čo vyplýva aj z uznesení XI. sjazdu KSC. Účinnosť spolupráce českých a slovenských vedcov na týchto úlohách sa ešte znásobí ak využijeme všetky prostriedky centrálného a perspektívneho plánovania a koordinovania vedeckej práce.

Význam založenia Slovenskej psychologicko-športovej spoločnosti

Univ. prof. Anton Juróvský, doktor pedagogických vied

Ľudia našich čias sú už zvyknutí na udalosti spoločensky i hospodársky veľmi významné. Veď pozrite len: na brehu rieky, kde sa od nepamäti pásavali husi a chlapi nabaňali s loptou, odrazu začne podivný ruch, vŕšia sa kopy surovej zeme, škripu miešačky betónu, začervenejú sa tehly nových múrov... a za krátko dva-tri roky začína výrobu, povedzme, nová penicilínka, nový drevokombinaát, nová elektrárňa. Takých udalostí sme u nás na Slovensku svedkami vari niekoľkokrát do roka. Každá z nich znamená skutočne vážnu zmenu v hospodárskom i spoločenskom živote našich ľudí, znamená vážny príspevok k plneniu našej historickej úlohy, ktorou je dobudovanie socializmu v našej vlasti.

Nuž, v porovnaní s takými udalosťami je založenie Slovenskej psychologicko-športovej spoločnosti v našom národnom a štátnom dianí skutočne len podružnou

a tichou udalosťou. Svojím dosahom sotva pokračuje záujmový okruh niekoľkých desiatok ľudí v nej priamo zúčastnených. Pri známom tempe nášho socialistického budovania je tomu tak aspoň na prvý pohľad. Napriek tomu chceme sa pozastaviť pri tejto udalosti, aby sme vyhodnotili jej zrod a odhalili jej pravdepodobné účinky do budúcnosti.

Na prvom mieste treba vyzdvihnúť význam už samotného faktu, že vôbec môžeme založiť u nás niečo také, ako je Slovenská psychologicko-športová spoločnosť, že do nášho rozvetveného kultúrneho a vedeckého prúdu môžeme začleniť psychológiu ako rovnocennú zložku, o ktorú sa naše kultúrne dianie obohacuje a náš vedecký život kompletizuje. Pre ľudí mladších, čo si už zvykli na dnešné rušné tempo v našom hospodárskom, vedeckom a technickom napredovaní, táto udalosť azda ani veľa nehovorí. No kto

sa nad ňou zamyslí trizevejšie, najmä, kto porovná dnešné naše možnosti kultúrneho napredovania s tými, čo tu boli pred 20—30, alebo dokonca pred 50 rokmi, musí neklamne prísť k záveru, že čo sa u nás deje, presahuje i najsmelšie predstavy zarytých optimistov spred takých 20—30 rokov.

Máme na to množstvo dôkazov a psychológia je vari jedným z najvýraznejších. Ešte pred 50 rokmi sa o nej u nás na Slovensku ani nehovorilo, alebo len v celkom ojedinelých prípadoch. Neexistovala a v časoch úplnej hospodárskej i politickej a kultúrnej poroby tých čias ani nemohla existovať ako úsek vedeckého bádania, ktorý by sa bol mohol u nás pestovať v nejakej primeranej vedeckej inštitúcii. Zmenu priniesli až časy politického oslobodenia v rámci Československej republiky pred 40 rokmi. Už v dvadsiatych rokoch sa objavuje na novozaloženej Univerzite Komenského v Bratislave psychológia medzi jej učebnými predmetmi. Roku 1928 dochádza k založeniu prvého psychologického pracoviska na Slovensku, a to v podobe Psychotechnického ústavu, známeho neskoršie pod menom Krajinský ústav pre voľbu povolania a psychotechniku, resp. ako Ústav práce v Bratislave. Hoci ústav mal zameranie prevažne aplikačné, a to v intenciách vtedy známej a bežnej psychotechniky, predsa len bol prvým odborným psychologickým pracoviskom. Vďaka jeho obratnému vedeniu značne sa na ňom forsírovalo vedecké podkladanie aplikovanej psychológie a tak okrem iného sa ústav stal aj semenišťom prvej generácie psychológov na Slovensku, ktorá je ešte dodnes bohatá činná na rozličných úsekoch teoretickej i použitej psychológie u nás.

No keby nám tzv. starším psychológom bol niekto ešte pred 10—15 rokmi povedal, že r. 1958 nás bude toľko, že v rámci našej najvyššej vedeckej ustanovizne, v rámci SAV budeme zakladať Slovenskú psychologickú spoločnosť, boli by sme sa iste naň len nedôverčivo pousmiali. Nik z nás vtedy ešte netušil, aké tempo spoločenského i kultúrneho vývoja dokáže nasadiť národ zbavený pút hospodárskeho vykorisťovania a politického útlaku. Kým pred historickým Februárovým víťazstvom našej robotníckej triedy išlo len o niekoľko jedincov, čo sa zaoberali psychológiou, po roku 1948 začína sa jej mohutný kvantitatívny i kvalitatívny rozmach. Spomeňme si aspoň na hlavné fakty toho. Na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského zavádza sa 5 ročné odborné štúdium psychológie, čo prináša so sebou vybudovanie katedry pedagogiky a psychológie a každoročné obohacovanie psychologických kádrov na Slovensku. Vyučovanie psychológie sa zavádza aj na iných vysokých školách, najmä na pedagogických, kde sa tiež organizujú psychologické katedry a pracoviská. Pri Slovenskej akadémii vied v Bratislave sa zakladá a buduje Psychologické laboratórium s vlastnými vedeckými kádrami. Psychologickému výskumu sa začína venovať pozornosť aj v spojitosti s výchovou, osvetou, so zdravotníctvom a s bezpečnosťou práce, kde všade sa vytvárajú pracoviská pre odborných psychológov. No postupne prichádza naša ľudovodemokratická spoločnosť na psychológiu aj s praktickými požiadav-

kami. Dostali sa najmarkantnejšie prejavili na poli zdravotnej starostlivosti o pracujúcich, avšak prichádza na pretras už aj oblasť pedagogická, hospodárska a iné.

Mohutný proces kultúrnej revolúcie, ktorý sa u nás začal od historického víťazstva robotníckej triedy vo februári 1948, strhol so sebou aj psychológiu. Zúčastňuje sa na ňom jednak tým, že o psychologickú oblasť poznania rozširuje kultúrne bohatstvo nášho ľudu, po druhé tým, že vedeckým objasňovaním psychologických otázok, ktoré tradične patrili do domény idealistických, náboženských a tým reakčných koncepcií, prispieva k budovaniu vedeckej a pokrokovej ideológie v najširších masách nášho ľudu. Plnením týchto úloh v našej kultúrnej revolúcii sama psychológia sa dostáva na popredné miesto, stáva sa v našom kultúrnom diani aktuálnou, čo sa prejavuje aj navonok v jej kvantitatívnom rozrastaní a vzráhaní sa.

Keď si k tomu pridáme, že naša psychológia prechodom do spoločenských podmienok budovania socializmu musela prekonať aj vo svojom vnútri — mohli by sme povedať — kvalitatívne zmeny, dostávame plný obraz toho, čo sa u nás prekonalo za posledných 10 rokov na psychologickom poli. Po premožení paberkujúceho eklekticismu a z pozícií buržoáznej vedy bežného „objektivismu“ a prisluhovania kozmopolitickým postojom smerom na západnú vedu, naša psychológia v ČSR sa jednoznačne orientuje smerom k pokrokovej, na vedeckom socializme budovanej a záujmom výstavby socializmu slúžiacej vede, pričom opora o sovietsku psychológiu tvorí jej rozhodnú pomoc.

V naznačenom zameraní pracuje súčasne na Slovensku vo výskumných a pedagogických zariadeniach a v rozličných odboroch praktického života okolo 60—70 plnokvalifikovaných psychológov, ktorí sa psychológiou zaoberajú ako svojou hlavnou profesionálnou činnosťou. Tých sa založenie Slovenskej psychologickéj spoločnosti dotýka najviac, teda bezprostredne. No psychológia vstupuje už dnes ako podstatná zložka do toľkých úsekov praktickej činnosti, že treba s ňou počítať ako s vedou veľmi širokého zamerania. Počítame teda s tým, že nielen medzi profesionálnymi psychológmi, ale aj u príslušníkov iných zamestnaní, najmä u pedagógov, lekárov, kultúrnych a osvetových pracovníkov, priemyselných a hospodárskych organizátorov sa nájde mnoho takých, čo veľkou časťou svojej činnosti opracúvajú určitý úsek psychologického poľa, čím sa zaraďujú medzi aktívnych členov našej spoločnosti.

Môžeme konštatovať, že za krátkych 30 rokov, no najmä za posledných 10 rokov psychológia na Slovensku prestala byť vecou len niekoľkých podľa svojich osobných záujmov pracujúcich jednotlivcov. Stala sa záležitosťou niekoľkých desiatok ľudí, ktorí sa jej venujú ako svojej odbornej a profesionálnej činnosti, ako i veľkého počtu ľudí, ktorí sa ňou musia zaoberať v záujme správneho výkonu svojho povolania. Stáva sa takou oblasťou vedeckého bádania i praktickej činnosti, ktorá sa neodlučiteľne dotýka vážnych úsekov našich spoločenských činností tak na poli kultúrnovedeckom ako i ekono-

mickom a praktickom. Tieto skutočnosti našli postupne svoj odraz aj v najvyšších našich vedeckých ustanoveniach, v ČSAV a v SAV. Výrazom toho je, že sa pri ČSAV a SAV organizuje Československá, resp. Slovenská psychologická spoločnosť, čím sa našej psychológii ako vedeckému bádaniu dostáva aj formálne uznanie od našich najvyšších vedeckých inštitúcií.

To samo osebe je v dejinách našej psychológie i našej národnej kultúry veľmi významnou udalosťou — opakujem — už tým, že vôbec k nej došlo ako k zakľúčeniu určitej prekonanej etapy nášho vývoja. No je súčasne začiatkom ďalšej vývojovej éry, ktorú hodlá naša psychológia prekonať v rámci nášho všeobecného kultúrneho napredovania. Pokúsím sa preto načrtnúť aspoň v niekoľkých bodoch, v čom sa ukazuje význam práve založenej Slovenskej psychologickej spoločnosti pre ďalší rozvoj psychologickej práce na Slovensku.

Na prvom mieste treba iste uviesť jej o r g a n i z a č n ý v ý z n a m. Naša psychologická práca sa potešiteľne rozmáha z roka na rok. Pribúda odborných pracovníkov i vážnych záujemcov o psychológiu. Pribúda i pracovísk a pracovných príležitostí v oblasti výskumnej i použitej. No nebolo tu dosiaľ inštitúcie, ktorá by psychologických pracovníkov bola spájala a spolu organizovala. Okrem kamarátstva a dobrých osobných vzťahov nebolo dosiaľ puta, ktoré by po Slovensku roztratených pracovníkov bolo zjednocovalo. Vzhľadom na novosť a neobvyklosť psychologickej práce v mnohých odvetviach nejeden psychológ bol prinútený pracovať v úplnej izolovanosti, ba v nejednom prípade i zakriknutosti. Slovenská psychologická spoločnosť poskytuje všetkým schopným a vážnym psychologickým pracovníkom možnosť združiť sa spolu v jeden kolektív, v ňom si riešiť množstvo svojich problémov i ťažkostí a v ňom nájsť základňu i oporu pre horlivú prácu. V takom pomerne novom pracovnom odvetví, akým je psychológia, je opory zo strany kolektívu obzvlášť treba. Preto už tým, že Spoločnosť poskytne po prvý raz organizačný rámec psychológom u nás pracujúcim, vykoná v ich povedomí i v ich práci veľmi mnoho.

No naša spoločnosť chce ísť ešte ďalej. Je spoločenským útvarom v rámci našej socializmu budúcej spoločnosti. Preberá tým na seba ciele i úlohy celej našej k socializmu spejúcej spoločnosti, stožňuje sa s nimi a chce sa aktívne podieľať na ich realizácii v tom úseku, ktorý sa dotýka psychológie. Slovenská psychologická spoločnosť bude teda p o d n e c o v a ť a p o d p o r o v a ť p s y c h o l o g i c k ú p r á c ť u u nás tým smerom, ktorým bude možné účinne prispieť k dovŕšeniu výstavby socializmu v našej vlasti, čo nám ako historickú úlohu vytýčil slávny XI. sjazd KSC. Bude sa to týkať jednak ideového podloženia a pokrokového orientovania psychologickej vedy, no ďalej i rozmiestovania jej kádrov a pracovísk, nastoľovania teoretických i praktických úloh, využívania jej výdobytkov a poznatkov a jej zladovania s úlohami spoločenskej praxe. Kým mnoho z uvedených vecí dosiaľ záviselo od iniciatívy jednotlivcov, v budúcnosti všetky zásadné problémy tohto druhu bude

riešiť spoločnosť ako najvyšší odborný orgán pre psychologické otázky a pre všetko, čo s tým súvisí. Spoločnosť tu pôjde jednak iniciatívne vpred tým, že bude povolané miesta upozorňovať na problémy, navrhovať ich riešenie, no ďalej i tým, že svojou autoritou pred psychológmi i úradmi bude podporovať ich realizáciu. Lahko je si domyslieť, že zrodením spoločnosti nastáva koniec náhodnej, od momentálnych nápadov závislej, ba vo veľkej miere živeľnej práce psychológov a že sa začína obdobie ich systematickej, premyslenej a vzhľadom na potreby socialistickej spoločnosti plánovitej práce. Hoci teda Slovenská psychologická spoločnosť nebude sama podnikat ani bádacie ani praktické práce, predsa už tým, že prostredníctvom svojich orgánov bude prenášať iniciatívu na svojich členov, účinkujúcich v rozmanitých inštitúciách a na rozličných pracoviskách, podstatne ovplyvní prácu celej psychológie u nás a svojou autoritou bude podporovať všetko, čo je v nej pokrokové a zdravé.

Na treťom mieste môžeme uviesť ako dôsledok založenia Slovenskej psychologickej spoločnosti jej r e p r e z e n t a t í v n u ú l o h u. Fakt je, že psychológia už dosiaľ si vydobyla u nás v oblasti vedeckej práce celkom slušné uznanie. No nebolo dosiaľ orgánu, ktorý by našich psychológov zastupoval, či na domáciach, či na medzinárodných fórach. Až bolestne tu chýbal orgán, ktorý by našu psychológiu reprezentoval či už pred príslušnými úradnými miestami a pred očami celej našej verejnosti, či už pred jednotlivými psychologickými pracovníkmi, prípadne i pred tými, čo sa za takých pri zneužívaní mena psychológie vydávajú. Aké škody už doteraz z toho vznikli nedá sa ani dobre odhadnúť. A predsa vedecká psychológia vo svete i u nás doma je už dostatočne vyspelá na to, aby sama svojimi ústami mohla hovoriť za seba, aby sa vedela brániť, aby sa vedela primeranými vedeckými prostriedkami i presadzovať. Keď tú vážnu úlohu vezme na seba Slovenská psychologická spoločnosť, dostane sa do našej psychologickej práce nový prvok, ktorý sa markantne prejaví v celom jej ďalšom vývoji.

Ako žiadna veda ani psychológia nepracuje v dnešnom svete izolovane. Je v záujme každého psychologického pracovníka, aby pracoval v kontakte s ostatnými psychológmi. Tak isto je v záujme našej psychológie ako celku, aby pracovala v kontakte s celosvetovým dianím v psychológii. Aby sa tak mohlo stať, Slovenská psychologická spoločnosť sa podoberá na úlohu reprezentovať našu psychológiu pred odborným svetom. Už z organizácie spoločnosti a jej stanov vyplýva, že udržiava najužší kontakt s českou psychológiou a tým, že je súčasťou Československej psychologickej spoločnosti, zapája sa do celoštátneho diania v oblasti psychológie, čo je nevyhnutnou podmienkou jej správneho rozvoja.

No sú tu ďalej úlohy udržiavať úzky kontakt s pokrokovou psychologickou prácou, ktorú reprezentujú krajiny socialistickeho tábora, na prvom mieste však sovietska psychológia, kontakt s ktorou nám už dosiaľ veľmi výdatne pomáha vyrovnáť sa so všetkými požiadavkami, ktoré na našu vedu kladie svetonázor vedeckého socializmu a socialistickej

spoločenská prax. Napokon je tu psychologický pohyb a ruch na celom svete, s ktorým mať kontakt je nevyhnutné pre ďalší rozvoj psychológie u nás. Spoločnosť si berie pred seba úlohu reprezentovať našu psychológiu aj pred týmito celoštátnymi a zahraničnými psychologickými strediskami, a to všetkými pritom obvyklými prostriedkami, čím iste veľmi výrazne pomôže ďalšiemu rozvíjaniu psychologickéj práce u nás jednak po stránke organizačnej, ako aj prevádzkovej.

Napokon je tu morálny vplyv, ktorým spoločnosť bude pôsobiť na svojich členov a na celú našu prácu v psychológii. Hočí dvere do našej spoločnosti sú podľa stanov otvorené každému seriózne pracujúcemu psychológovi, predsa má v istom vyhranenom smere výberový charakter. Spoločnosť bude až úzkostlivo dbať, aby združovala skutočne vážnych a aktívnych psychologických pracovníkov, ktorým prináležia všetky k tomu prislúchajúce atribúty. Byť členom spoločnosti, zúčastňovať sa na jej podujatiach a prácach bude nielen právom, ale súčasne i čou kvalitných a v občianskom i odbornom zmysle morálnych psychologických pracovníkov. Členstvo v spoločnosti bude teda zaväzovať i povznášať. Tak sa spoločnosť stane silou, ktorá bude pôsobiť na povedomie každého nášho psychologického pracovníka. Privedie k práci na úlohách, ktorých vyriešenie podporí naše historické úsilie vybudovať socializmus v našej vlasti, ktorými prispeje účinnou pomocou nášmu kultúrnemu napredovaniu a zvyšovaniu starostlivosti o pracujúceho človeka. No zapôsobí i na jeho ľudské pove-

domie, v ktorom sa precíti ako človek pracujúci pre usfachtilé snahy svojej národnej kultúry, svojej vlasti a celého pokrokového ľudstva. Tým spoločnosť ako morálna sila vykoná medzi svojím členstvom prenikavé uvedomovacie i výchovné poslanie, čo je tiež novým a dosiaľ nebývalým momentom v našej psychologickéj práci.

Keď vítame založenie Slovenskej psychologickéj spoločnosti, uvedomujeme si, že sa mohla zrodíť len ako výsledok tých dynamikou naplnených spoločenských procesov, ktoré u nás nastali prechodom politickej moci do rúk robotníckej triedy a odstránením hospodárskeho vykorisťovania človeka človekom a kultúrneho potláčania širokých mas občianstva. Zaradením psychologickéj práce do rámca našich najvyšších kultúrnych a vedeckých ustanovizní dostáva sa jednak ucelenosti nášmu organizovanému kultúrnemu daniu a jednak vytvárajú sa nové podmienky pre ďalšie napredovanie našej psychologickéj práce. Slovenská psychologická spoločnosť ju prenikavo ovplyvní najmä tým, že bude organizovať psychológov na Slovensku, že bude podnecovať a podporovať ich prácu, že ich bude reprezentovať na domácich i zahraničných fórach a že napokon svojím morálnym vplyvom zapôsobí na ich uvedomelé plnenie úloh, významných pre celú našu spoločnosť. Tým založenie Slovenskej psychologickéj spoločnosti presahuje iba intímny rámec slovenských psychologických pracovníkov a stáva sa kultúrnou udalosťou celonárodného a celoštátneho dosahu.

RECENZIE

Ludovít Holotík, Októbrová revolúcia a národooslobodzovacie hnutie na Slovensku v rokoch 1917-1919

Bratislava 1958, str. 165

Po práci O. Ríhu (*Oblas Ríjovéj revolúcie v CSR*) a M. Dzvónika (*Oblas Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie na Slovensku — 1918—1919*) vychádza v období 40. výročia vzniku CSR ďalšia publikácia s významnou tematikou, ktorá nám umožňuje hlbšie si ozrejmiť vplyv Októbrovej revolúcie na vznik CSR.

Práca O. Ríhu sa vyznačuje tým, že je fundovaná najmä vyhodnotením doterajšej literatúry a publikovaných prameňov, pričom plne využíva i buržoázu literatúru, ktorú kriticky marxisticky hodnotí, pretože táto často zámerne opomínala okolnosti dokazujúce bezprostredný vplyv Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie na vznik CSR. Práca M. Dzvónika a L. Holotíka sú tematicky zamerané bezprostredne na udalosti na Slovensku, pričom Holotíkova práca je významná tým, že sa opiera o samostatný výskum archívneho materiálu, na základe ktorého dokazuje medzinárodný význam Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie a najmä jej pri-

amy vplyv na rozklad rakúsko-uhorskej monarchie v jej uhorskej časti, kde boli materiálne podmienky života spoločnosti najviac podobné podmienkam, v ktorých žili pracujúce masy cárskeho Ruska.

Práca L. Holotíka je rozdelená na 12 organicky súvisiacich kapitol. V prvých kapitolách (I—IV) autor charakterizuje hospodársku a politickú situáciu v Uhorsku v relácii ku Slovensku, ktorého pracujúce masy v období vzniku prvej svetovej imperialistickej vojny žili v ťažkom národnostnom a sociálnom útlaku. Hospodársku situáciu na začiatku vojny komplikovala i skutočnosť, že roku 1913 a v prvej polovici r. 1914 sa v celom Uhorsku prejavovala citľná priemyselná kríza a nezamestnanosť, pričom hospodárske dianie v Uhorsku sa vo veľkej miere, v rámci militarizácie podnikov, dostalo pod priamu kontrolu armády. V takejto situácii robotníci podliehali vojenskej disciplíne, nesmeli a nemohli uplatňovať požiadavky, ktoré by mohli zlepšiť ich sociálne postavenie. Cenová politika vlády plne podporovala pauperizáciu pracujúcich, keďže cenová hladina spotrebných tovarov (potraviny) stúpila za jeden rok vojny o 200 %, kým mzdy stúpili v priemere len o 50 % (str. 34). Ďalej autor poukazuje, ako v rámci národnostného útlaku boli slo-

venskí pracujúci zásadne odkázaní na druhoradé pracovné príležitosti, čím pocítovali následky vojnového hospodárstva vo zvýšenej miere.

Situáciu v poľnohospodárstve autor charakterizuje nadvládou veľkostatkárov. Postavenie roľníka dokumentuje údajmi o rozdelení pôdy, ktorá sa koncentrovala v rukách veľkostatkárov a kulactva za pokračujúceho rozkladu drobných roľníckych hospodárstiev, pričom roľníci nemaďarských národností vlastnili vo väčšej miere poľnohospodárske usadlosti s menšou výmerou pôdy ako roľníci maďarskí. Táto okolnosť zaváži tým viac, keď si uvedomíme, že situácia v poľnohospodárstve vzhľadom na polofeudálny charakter Uhorska a jeho pomalý priemyselný rozvoj bola jedným z rozhodujúcich činiteľov. Je prirodzené, že v takýchto podmienkach hybnou revolučnou silou slovenskej spoločnosti, ktorá sa nemohla vyrovnáť s vykorisťovaním a útlakom prejavujúcim sa tak v hospodárskej situácii ako i priamo v politických neslobodách, jazykových a kultúrnych formách útlaku, musel byť slovenský proletariát, rozrastajúci sa o pauperizované roľníctvo, ktoré vytváralo silnú zálohu priemyselného proletariátu.

V týchto podmienkach autor poukazuje na politický život v Uhorsku a kriticky hodnotí kolísavú politiku uhorskej